

2 juni Den Haag, Nederlands
Congresgebouw, 20.15 uur
3 juni Den Haag, Nederlands
Congresgebouw, 14.30, 20.15 uur

Merce Cunningham Dance Company

Choreografie Merce Cunningham
Muzikaal adviseur John Cage
Artistiek adviseur Jasper Johns
Dansers Karole Armitage
Louise Burns
Ellen Cornfield
Merce Cunningham
Meg Eginton
Susan Emery
Lisa Fox
Lise Friedman
Alan Good
Catherine Kerr
Chris Komar
Robert Kovich
Joseph Lennon
Robert Remley
Jim Self
Musici John Cage
Martin Kalve
David Tudor

Produktieleider Charles Atlas
Voorstellingsleider Jim Harrison
Assistent voorstellingsleider Monika Fullemann
Chef inspeciënt Paul Moore
Geluidsadviseur John Fullemann
Manager Art Becofsky

2 juni Den Haag, Nederlands
Congresgebouw, 20.15 uur

Torse (1976), deel III

Choreografie Merce Cunningham
Muziek Maryanne Amacher
Remainder
Toneelbeeld en belichting Mark Lancaster
Dansers Karole Armitage, Louise Burns,
Ellen Cornfield, Meg Eginton,
Susan Emery, Lisa Fox,
Lise Friedman, Alan Good,
Catherine Kerr, Chris Komar,
Robert Kovich, Joseph Lennon,
Robert Remley, Jim Self

In de choreografie van Torse worden de nummers 1 tot 64 gebruikt van I-Tjing, Het Boek der Veranderingen. Deze nummers zijn gebruikt in het ruimte-ontwerp, een vierkant van 8 x 8, en in de bewegings frasen. Verschillende aspecten van de choreografie werden bepaald door toevalsmethoden: de volgorde van de frasen, het aantal dingen dat tegelijkertijd gebeurt, en het aantal dansers dat een bepaalde frase uitvoert. Het ritme is soms metrisch en soms niet. De naam Torse slaat op het gebruik van de romp in de dans. Er zijn vijf basis-posities gebruikt: **upright, arch, twist, tilt** en **curve**. De dans duurt in zijn geheel 55 minuten. In dit programma wordt alleen het derde deel uitgevoerd, 3 juni in het middagprogramma wordt het tweede deel gedanst.

Pauze

Exchange (1978)

Choreografie Merce Cunningham
Muziek David Tudor
Weatherings (Nethograph no. 1)
Toneelbeeld en belichting Jasper Johns
Dansers Karole Armitage, Louise Burns,
Ellen Cornfield, Merce
Cunningham, Meg Eginton,
Susan Emery, Lisa Fox,
Lise Friedman, Alan Good,
Catherine Kerr, Chris Komar,
Robert Kovich, Joseph Lennon,
Robert Remley, Jim Self.
Musicus David Tudor

Pauze

Changing Steps Et Cetera (1974)

Choreografie Merce Cunningham
Muziek John Cage
Cartridge Music
Toneelbeeld Mark Lancaster
Belichting Charles Atlas
Dansers Karole Armitage, Louise Burns,
Ellen Cornfield, Merce
Cunningham, Meg Eginton,
Susan Emery, Lisa Fox,
Lise Friedman, Alan Good,
Catherine Kerr, Chris Komar,
Robert Kovich, Joseph Lennon,
Robert Remley, Jim Self.
Musici John Cage, Martin Kalve,
David Tudor.

De dans **Changing Steps** omvat een aantal solo's, duetten, trio's, kwartetten en kwintetten. Tijdens de voorstelling kan een keus gemaakt worden uit deze delen; ze kunnen ook allemaal uitgevoerd worden. Hieraan kan **Et Cetera** toegevoegd worden: delen uit **Loops**, een avondvullende solo voor Merce Cunningham zelf, en delen uit **Exercise Pieces I en II**. Alle dansen staan op zichzelf en kunnen in elke volgorde uitgevoerd worden. 2 Juni doen er vijftien dansers mee, 3 juni zijn er tien dansers.

3 juni Den Haag, Nederlands
Congresgebouw, 14.30 uur

Torse (1976), deel II

Zie programma 2 juni

Tango (1978)

Choreografie Merce Cunningham
Muziek John Cage
**Letter from Erik Satie met
Sound anonymously received**
Toneelbeeld en belichting Mark Lancaster
Danser Merce Cunningham

Korte pauze

Signals (1970)

Choreografie Merce Cunningham
Muziek John Cage, Martin Kalve,
David Tudor
First week in june
Belichting Richard Nelson
Dansers
Solos for 1 or 2 Lisa Fox, Robert Kovich
Duet for 2 Lisa Fox, Jim Self
Trio for 3 or 4 Ellen Cornfield, Chris Komar,
Robert Kovich, Jim Self
Sextet for 5 or 6 Ellen Cornfield, Lisa Fox,
Catherine Kerr, Chris Komar,
Robert Kovich, Jim Self
Musici John Cage, Martin Kalve,
David Tudor

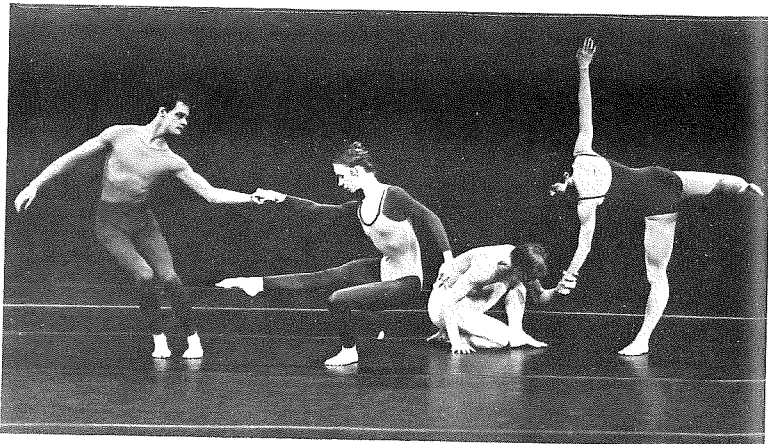
Pauze

Squaregame (1976)

Choreografie Merce Cunningham
Muziek Takehisa Kosugi
S.E.Wave/E.W.Song
Toneelbeeld en belichting Mark Lancaster
Dansers Louis Burns, Merce
Cunningham, Meg Eginton,
Susan Emery, Lisa Fox,
Lise Friedman, Catherine Kerr,
Alan Good, Joseph Lennon,
Robert Remley, Jim Self
Musici John Cage, Martin Kalve,
David Tudor

Squaregame (1976) Dansers: Merce Cunningham en Karole Armitage.

Boven en midden: *Squaregame* (1976).
Onder: *Fractions* (1978) Dansers: Chris Komar, Louise Burns, Robert Kovich en Ellen Cornfield.

3 juni Den Haag, Nederlands
Congresgebouw, 20.15 uur

Fractions (1978)

Choreografie Merce Cunningham

Muziek Jon Gibson

Equal Distribution

Toneelbeeld en belichting Mark Lancaster

Dansers Karole Armitage, Louise Burns,

Ellen Cornfield, Meg Eginton,

Lisa Fox, Chris Komar,

Robert Kovich, Jim Self

Musicus Martin Kalve

Oorspronkelijk was *Fractions* een video-dans, onder leiding van Charles Atlas in november 1977 opgenomen in de Cunningham Studio in New York. In 1978 werd deze dans bewerkt voor het toneel. Dit bracht enkele veranderingen met zich mee in het gebruik van ruimte en in de overgangen van de verschillende delen. Het werd voor het eerst op het toneel gedanst in de Boston English High School in februari 1978.

Pauze

Fractions (1978) Dansers: Robert Kovich en Chris Komar.

Sounddance (1974)

Choreografie Merce Cunningham
Muziek David Tudor
Toneburst
Toneelbeeld en belichting Mark Lancaster
Dansers Karole Armitage, Louise Burns,
Ellen Cornfield, Merce
Cunningham, Lisa Fox,
Lise Friedman, Alan Good,
Chris Komar, Robert Kovich,
Jim Self.
Musicus David Tudor

De titel is ontleend aan Finnegans Wake.

Pauze

Changing Steps Et Cetera (1974)

Zie programma 2 juni

Dansers Karole Armitage, Merce
Cunningham, Meg Eginton,
Susan Emery, Lise Friedman,
Alan Good, Catherine Kerr,
Chris Komar, Joseph Lennon,
Robert Remley.

Fractions (1978) Dansers: Karole Armitage en Robert Kovich.

Merce Cunningham

Merce Cunningham (1919) is minstens even belangrijk geweest voor de ontwikkeling van de moderne dans als Martha Graham (1894). Graham kan beschouwd worden als de belangrijkste grondlegster van de moderne dans, doordat zij in de jaren dertig en veertig een bewegingstechniek ontwikkelde, en indringende choreografieën maakte over persoonlijke emoties en dramatische verhalen. Cunningham was danser in de Martha Graham Dance Company van 1939 tot 1945, maar verwierp haar psychologische benadering in de choreografieën, die hij vanaf 1942 voor zichzelf en vanaf 1953 voor zijn dansgroep maakte. Door zijn nieuwe benadering is Cunningham sinds de jaren vijftig de invloedrijkste choreograaf van de Amerikaanse avant-garde dans. Cunningham breekt met de traditie binnen de moderne dans, een emotie, verhaal, karakter, stemming of thema als uitgangspunt voor een choreografie te nemen. Uitsluitend beweging is onderwerp van zijn composities, beweging in ruimte en tijd. Niet-verhalende beweging of dans-om-de-dans, is overigens ook het uitgangspunt van andere choreografen, zoals bijvoorbeeld George Balanchine. Cunningham gaat evenwel verder in de dans-om-de-dans opvatting door ook traditionele bewegingsstructuren en traditionele banden met muziek te verwerpen.

Elke beweging kan door elke beweging gevolgd worden, binnen de anatomische mogelijkheden van de dansers. Door dit uitgangspunt hebben de bewegingen geen logisch verband, is er geen thematische ontwikkeling binnen de opeenvolging van bewegingen en hebben de choreografieën een verbrokken karakter. Ook zijn alle plaatsen van de toneelruimte even belangrijk, waardoor de bewegingen gedecentraliseerd zijn; ze kunnen op verschillende plekken tegelijk plaatsvinden, niet vanzelfsprekend in of rond het midden van het toneel, en zijn niet speciaal gericht naar het publiek. Het enige verband tussen muziek en dans is de gelijktijdige uitvoering. In tegenstelling tot muziekballetten wordt in een choreografie van Cunningham de muziek als basis voor de structuur verworpen. Muziek en dans functioneren en bestaan volledig onafhankelijk van elkaar; de ritmen van de bewegingen komen vanuit de dansers zelf, en worden niet beïnvloed door de muzikale ritmen.

Ook de decors worden niet ondergeschikt gemaakt aan de choreografie. Zolang de ontwerpen het dansen niet belemmeren zijn de kunstenaars vrij te maken wat ze willen. Omdat het decor de structuur van de dans in het verleden niet zo sterk beheerst heeft als de muziek, heeft dit minder schokkende gevolgen dan men in eerste instantie zou verwachten. De drie elementen van een choreografie, dans, muziek en beeldende kunst, komen voor een première als zelfstandige, autonome kunststukken bij elkaar; de gelijktijdige uitvoering maakt hen tot een geheel.

Het is opvallend dat de idee om genoemde elementen van de choreografie onafhankelijk van elkaar te houden, ontwikkeld is in samenwerking met komponisten en beeldende kunstenaars. Vooral de komponist John Cage (1912) heeft Cunningham's ideeën over dans sterk beïnvloed. Vanaf 1942 hebben ze voortdurend samengewerkt.

John Cage had al geëxperimenteerd met toevalsmethoden bij het komponeren, toen Cunningham in 1951 deze toepaste op een choreografie; hij gooide een munt op om de volgorde van de onderdelen van de dans te bepalen. Sindsdien gebruikt hij in verschillende stadia van het creatieve proces het toeval voor het nemen van beslissingen over lengte, snelheid, volgorde, richting en ritme van bewegingen, over het aantal herhalingen en pauzes, aantal dansers, plaatsing in de ruimte, enz. Het doel hiervan is zich te bevrijden van de beperkingen van eigen smaak en verbeelding, en van gewoonten van dansers. De choreografische mogelijkheden worden door toevalsmethoden enorm vergroot, tot het onmogelijke zelfs. De dansen zijn soms zo moeilijk dat ze maanden van voorbereiding vragen.

De idee van Cage en Cunningham dat alles op alles kan volgen is ontleend aan het Zen-Boeddhisme dat in de jaren vijftig en zestig veel invloed gehad heeft in de Verenigde Staten. Beiden maken bij hun toevalsmanipulaties vaak gebruik van I-Tjing, Het Boek der Veranderingen. Van het toeval wordt meestal alleen bij het maken van een kompositie gebruik gemaakt; daarna wordt de choreografie vastgelegd en zo zorgvuldig mogelijk uitgevoerd. Als het toeval wel in de voorstelling gebruikt wordt, hebben de dansers uitsluitend keuze-mogelijkheden uit choreografisch materiaal dat Cunningham voor het stuk in kwestie gemaakt heeft. Cunningham heeft nooit met improvisatie — een heel ander gebruik van toeval — gewerkt. Hij bepaalt altijd zelf van te voren een aantal mogelijkheden en laat daarna het lot of, soms ook, de dansers zelf beslissingen nemen.

Zoals Cage muziek ontdekte in dagelijkse geluiden, zo ontdekte Cunningham dans in dagelijkse bewegingen. De techniek van Cunningham is een heel persoonlijke combinatie van elementen uit dagelijkse bewegingen, de academische ballettechniek en moderne technieken, met nadruk op lange lijnen, snelheid en elevatie. Zijn techniek is in tegenstelling tot de Graham-techniek niet vastgelegd in een serie gekodeerde oefeningen, maar verkeert in een voortdurende staat van ontwikkeling. Er wordt meestal niet met muziek, maar met een stopwatch getraind en gerepeteerd.

Behalve met Cage heeft Cunningham met hedendaagse komponisten als David Tudor, Earle Brown, Christian Wolff en Morton Feldman samengewerkt.

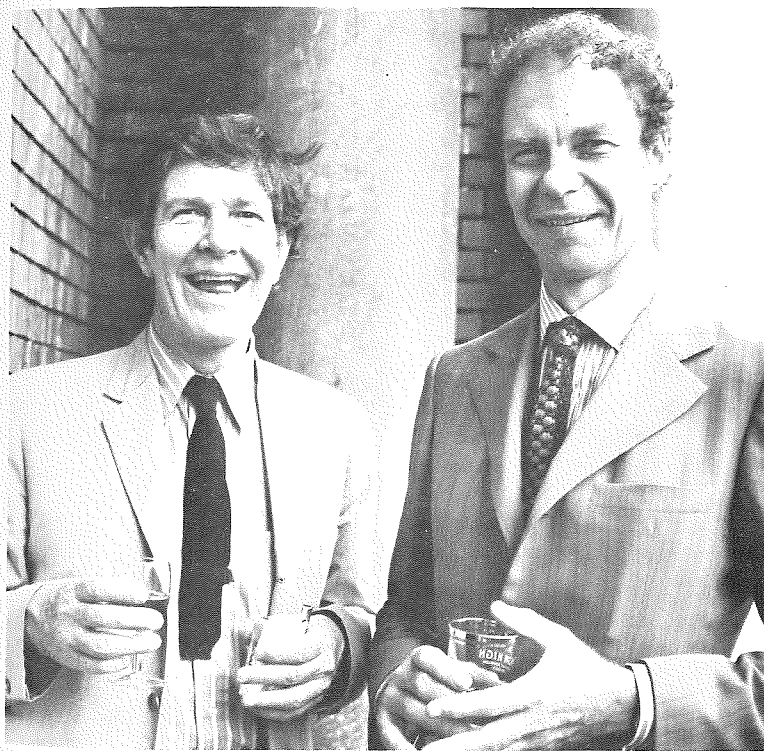
Vaste ontwerper van de groep was jarenlang Robert Rauschenberg, inmiddels opgevolgd door Jasper Johns. Andere ontwerpers met wie Cunningham gewerkt heeft zijn onder andere Andy Warhol, Marcel Duchamp, Frank Stella, Remy Charlip, Robert Morris en Mark Lancaster.

In 1964 begon Cunningham met wat hij **Events** noemde: collages van fragmenten uit het repertoire, soms aangevuld met een nieuw fragment, en aangepast aan een omgeving zoals een museum, kunstgalerie, gymnastieklokaal, plein of een basketballveldje; de Events worden altijd zonder pauze uitgevoerd. Sinds 1974 maakt Cunningham bovendien regelmatig video-choreografieën in samenwerking met de filmer Charles Atlas. Cunningham geeft veel les: de Cunningham Studio in New York is

een centrum voor moderne dans. De belangrijkste dansers die met hem gewerkt hebben zijn Carolyn Brown, Viola Farber, Paul Taylor, Douglas Dunn, Steve Paxton en Gus Solomons. Sinds 1953 heeft Cunningham ruim 70 choreografieën gemaakt. Hoewel hij nu tot het kunst-establishment behoort en een vaste plaats inneemt in de dansgeschiedenis brengt hij nieuwe publieken nog steeds in verwarring. Er hangt echter geen zweem van mysterie om zijn danskunst; zijn werk vraagt van de toeschouwer de bereidheid zijn vertrouwde opvattingen over wat dans is los te laten. Het vraagt eenvoudig om kijken; kijken naar verschuivende relaties tussen dansers of groepen, naar de manier waarop de ruimte voortdurend anders gebruikt wordt, naar een bewegingsmotief dat van de ene danser naar de ander gaat, naar sculpturen van groepen die ontstaan en weer verdwijnen, naar verschuivingen in intensiteit, snelheid en ritme.

Nancy de Wilde

Lees ook het **HOLLAND FESTIVAL**-magazine.
Een leesbaar kunstmagazine en waardevol souvenir.
Alle achtergronden plus agenda van dag tot dag.
In elke kiosk voor f 3,-.

John Cage en Merce Cunningham.